

MEDZI TEXTOM, NARATÍVOM, NARÁCIOU A DISKURZOM Z POHĽADU MASMEDIÁLNYCH ŠTÚDIÍ

PETRA POLIEVKOVÁ – MICHAELA KOVÁČIKOVÁ

TEXT, NARRATIVE, NARRATION AND DISCOURSE FROM MEDIA STUDIES
PERSPECTIVE

ABSTRAKT

Je prirodzeným javom, že (spoločenské a humanitné) vedné disciplíny reagujú na zmeny a pohyby v spoločnosti aj zdokonaľovaním, prehodnocovaním či dopĺňaním svojho terminologického inštrumentária. Obdobné procesy sledujeme v oblasti masmediálnych a komunikačných štúdiách. Tu, nie tak dávno, sa predmetom sústredeného záujmu stali pojmy diskurz, narácia a naratív. Masmédiálne štúdia a im príbuzné odbory prišli s množstvom definícií, o ktorých sa diskutuje/-tovalo naprieč rôznymi teoretickými prístupmi. Cieľom štúdie je rekapitulovať tieto definície, ponúknuť nové pohľady a predovšetkým hierarchizovať tieto pojmy do funkčnej schémy. Zároveň príspevok prichádza s tézou, že diskurz je príhodné vnímať ako sociálnu entitu, čo znamená, že nie každá udalosť z faktickej reality je relevantná pre všetky typy diskurzov. Hoci niektoré témy sú spoločné pre viaceré diskurzívne prostredia, rozprávania o nich sa spravidla líšia. Túto tézu sa nateraz snažíme ilustratívne potvrdiť analýzou 599 rozhlasových správ z troch rôznych slovenských rádii.

Kľúčové slová: diskurz, mediálny text, narácia, naratív, príbeh.

ABSTRACT

It is a phenomenon that (social and humanities) scientific disciplines also respond to changes and movements in society by improving, re-evaluating or supplementing their terminological instruments. We follow similar processes in the field of mass media and communication studies. Here, not so long ago, the notions of discourse, narration and narrative became the subject of focused interest. Mass media studies and related disciplines have come up with a number of definitions, which these facilities have approached with different theoretical approaches. The aim of the study is to recapitulate these definitions, the new perspectives required and, above all, to hierarchize these concepts into a functional scheme. At the same time, the paper comes with the thesis that discourse should be perceived as a social entity, which means that not every

event from factual reality is relevant to all types of discourses. Although some topics are common to several discursive environments, the narratives are the closest. So far, we are trying to confirm this thesis by analyzing 599 radio reports from three different Slovak radio stations. **Key words:** discourse, media text, narrative, narration, story.

ÚVOD

Mnohé vedné odbory, masmediálne štúdiá nevynímajúc, si v posledných rokoch prepožičiavajú termíny z iných vedeckých oblastí (neraz) v snahe (pre)definovať ich, a tak postupne rozširovať vlastné terminologické inštrumentárium. Niekedy ide len o módnosť, inokedy o potrebu zachytenia nových javov, aktuálnej dynamiky vývoja v oblasti samotného predmetu záujmu vedného odboru. A tak sa do sféry záujmu vied, ktorých priesečníkom je komunikácia, dostali pojmy *diskurz*, *naratív*, *narácia* s nie vždy dostatočne rozlíšenými hranicami. Genéza používania týchto pojmov je pomerne známa; dnes už existuje niekoľko desiatok ich definícií, ponímaní či významov. O ich terminologickej platnosti v rámci (konkrétneho) disciplinárneho teritória sa vedú diskusie, do ktorých chce prispieť i samotný tento text.

Doterajšie poznanie problematiky je impulzom na hľadanie odpovede na otázku, či diskurz môže byť vymedzený ako (priestorová) entita, v ktorej sa dejú udalosti vhodné „na rozprávanie“, aby vzniknuté príbehy (nadobúdajúce textovú podobu) ukázali preferované/akceptované/správne/reprezentatívne interpretácie udalosti a súčasne viac či menej zreteľne odkázali na tie, ktoré sú nehodné predmetného diskurzu.

Autorská dvojica si všíma uplatňovanie uvedených pojmov v hraniciach odboru *masmediálne štúdiá* využívajúc pritom interdisciplinárne pojmovo-terminologické náhľady. Tento prístup volíme s ohľadom na vnímanie masmediálnych štúdií ako integratívnej vedy, na ploche ktorej sa stretá predovšetkým lingvistika a jazyková komunikácia, etika, filozofia, politológia, kulturológia, psychológia, sociológia a žurnalistika. Tam, kde je to možné, nadväzujeme na prehľadové práce a vedecké štúdie slovenských a zahraničných bádateľov, ktoré sa dotýkajú predmetnej terminológie, voľné miesta zaplníme vlastnými úvahami o možnom terminologickom vymedzení. Sledované termíny zaradíme do kontextu poznámok o mediálnom diskurze a tvorbe mediálnych výstupov. Vyústením nášho úsilia je konkretizácia hierarchického usporiadania pojmov. Prijímame, že udalosť z faktickej reality sa zviditeľňuje len vďaka jej akceptácii konkrétnym diskurzívnym rámcom. Toto konštatovanie podporujeme deskripciou tematickej variabilnosti hlavných spravodajských relácií troch rozhlasových staníc

(analýza 599 správ). Potvrďuje sa tak, že niektoré udalosti sú zo svojej podstaty živé v každom diskurze a iné zas nadobúdajú spravodajskú hodnotu len vďaka svojej špecifickosti, ktorá ich predurčuje zviditeľniť sa výlučne cez osobitú diskurzívnu prizmu.

TEXT, MEDIÁLNY TEXT, DISKURZ

Pojem *text*, na rozdiel od triády vyššie spomínaných pojmov, si v slovenskom vedeckom priestore vybudoval pevné hranice (nič na tom nemení ani fakt, že existujú jeho rôznorodé definície); jeho terminologické vymedzenie je pomerne stabilné aj v teritóriu masmediálnych štúdií. Ak cítime istú nejednoznačnosť prijímania tohto termínu, zjednodušene stačí odkázať na *text ako proces* a *text ako výsledok* (procesu). Štylistická výpožička potom hovorí o *texte – výsledku* ako o jazykovo-tematickej štruktúre vyznačujúcej sa zámerným usporiadaním výpovedí, ktorým sa vyjadruje relatívne uzavretý myšlienkový celok (Mistrík, 1997, s. 281 – 282). Findra uvažuje o tzv. aktuálnom texte, ktorý patrí do sféry *parole*, a je teda považovaný za uzatvorenú (textovú) celosť a výsledok komunikačnej aktivity. Súčasne rozlišuje potenciálny text, t.j. text ako modelová štruktúra definujúca zákonitosti výstavby jazykového prejavu, pričom tento (jazykový prejav) posúva do synonymie s textom – produktom (Findra, 2004, s. 125). Súhrne – text ako proces nabáda k sledovaniu vznikania textu ako produktu.

Text mal svojho času konkurenciu v pojme *diskurz*. Termín prebraný z anglo-saského prostredia bol spočiatku ťažšie uchopiteľný. Do pozornosti sa najskôr dostal jeho prvotný lexikálny význam (*discourse* (angl.), *discours* (franc.)) vo význame reč, rečový prejav. To predznamenalo prvotné snahy o terminologické ukotvenie. V lingvistiky prebiehala diskusia o tom, či je vôbec potrebný, keďže si svojím obsahom nenáročoval na nič iné, než na synonymum (aktuálneho) textu (Findra, 2001, s. 9). Prítomné boli úvahy zastrešiť pojmom *diskurz* hovorené prejavy, písomným prejavom mal naďalej prináležať pojem *text*. V kontexte zmieneného Bočák uvádza, že: „úzka jazykovedná definícia hovorí o tom, že o *diskurze* môžeme uvažovať pri akýchkoľvek textových jednotkách, prevyšujúcich svojím rozsahom vetu. Zdá sa teda, že v tomto prípade máme do činenia s čiastočnou synonymiou výrazu s pojmom *text*, hoci sa myslí zväčša *text* v hovorenej podobe, pretože *diskurz* v uvedených kontextoch odkazuje najčastejšie na realizované prehovory, teda „saussurovské *parole*“ (Bočák, 2008, 526). Patráš pozíciu *diskurzu* poňal v zhode s ďalšími názormi „ako stredovú textovú kategóriu nachádzajúcu sa v priestore medzi jazykovým systémom (*langue*) a individuálnym tvorivým aktom, zameranú na osobu, miesto i moment hovorenia, odrážajúcu normu alebo stratégiu používania v procese tvorenia textu a výpovede (porov. Labocha)“ (Patráš, 2003, s.

176). Aj v tomto prípade ide o vnímanie diskurzu ako textovo-komunikačnej kategórie. Podľa Hirschovej (1989, s. 15) je text vytvorený nielen s istým zámerom, ale aj s určitou stratégiou. V posune času sa javí, že v tomto konštatovaní text ako proces obsahuje to, čo sa lingvistika snaží vymedziť ako diskurz.

Odbočka k lingvistike má svoje opodstatnenie. Mediálny text ako jazykový prejav vytvorený médiom ako inštitúciou a šírený médiom ako technickým prostriedkom je zaujímavým objektom skúmania lingvistov. Je prítlačivý svojím emocionálno-expresívnym jazykom, konštruovaním výpovedí a ich vzájomným usporiadaním s persuzívnym až manipulatívnym zámerom súčasne so snahou uspokojiť potrebu informačného poslania a aktuálnosti. V neposlednom rade je mediálny text radarom stavu jazykovej kultúry a možným nástrojom jazykovej výchovy a kultivovania jazyka, hoc druhá menovaná funkcia sa v posledných rokoch dostala skôr do úzadia. Avšak aj samotná lingvistika vníma previazanosť (nielen) mediálneho textu na faktickú realitu. J. Findra hovorí o svete v jazyku, ktorý je odrazom mimojazykovej skutočnosti v konkrétnom jazykovom prejave (Findra, 2013, s. 14). Takým prejavom môže byť aj mediálny komunikát. Návrat k faktickej udalosti nám pripomína, že tá de facto produkuje udalosť. To, či udalosť bude spracovaná do podoby mediálneho textu, nás už približuje k potrebe širšieho chápania pojmu *diskurz*.

Spôsob spracovania udalosti má sociálny rozmer, pod ktorým sa myslia napr. inštitucionálne väzby, posúdenie závažnosti udalosti vo vzťahu k jej aktérom (kde aktérom je i samotné médium ako inštitúcia) a k dynamike života spoločnosti, pričom vybraná udalosť má vykazovať potenciál polemickosti (v zmysle konfliktu jej možných interpretácií) a potenciál pokračovania jej príbehu, čo sa prejaví v intertextovosti. Mediálny text sa súčasne (aj) vďaka svojej prítomnosti v online priestore obohacuje o prvky interaktivity. Ak prijmeme Mikovu tézu o texte ako procese žitom a završenom až v recepcii („recepčné bytie textu“ (Miko, 1987, s. 113)), potom mediálny text polarizuje názorové prúdy, cez ktoré vnímame a hodnotíme realitu. S odkazom na uvedené nevnímame len jazykovo-komunikačné podložie mediálneho textu, ale i to, čo je „za“ vznikom textu. Súčasne myslíme na potenciál mediálneho textu aktivizovať prijímateľa k žiaducej interpretácii udalosti, ktorá je jedným z aspektov ovplyvňujúcich jeho spoločenské správanie a konanie. Text ako sociálne determinovaný obraz (či odraz?) faktickej reality; text „sám osebe“ nemá zmysel, ten môže nadobudnúť až v diskurze. Životnosť textu udržuje interakcia medzi odosielateľom a prijímateľom (ponúka sa aj dôvetok – a následná interakcia medzi prijímateľom a prijímateľom). Aby súhra medzi

autorom textu a jeho príjemcom mohla fungovať, majú si byť mentálne, sociokultúrne či situačne blízki. S odkazom na samotný text F. Miko hovorí o *skúsenostnom komplexe* (Miko, 1970, s. 14), ktorý pomáha príjemcovi interpretovať text a o *autorskom imagenome* (Miko, 1991, s. 13). Dosiahnutie súzvuku medzi expedientom a percipientom predpokladá, „že recipient vyjadrovanému vnútornému svetu rozumie: na prežívaný svet reaguje prežívaním“ (Orgoňová – Dolník, 2010, s. 180).

Van Dijk svojou známou definíciou diskurzu pokrýva mnoho jeho aspektov nevynímajúc ani interakčnosť – diskurz ako forma sociálnej interakcie, či interakčná, alebo komunikačná aktivita (van Dijk, 2009, s.67). Javí sa nám ako príhodné spomenúť v tomto kontexte inšpiratívny koncept interakčnej štylistiky, ktorý akcentuje potrebu dôslednejšieho štúdia dialógu v prirodzenom komunikačnom prostredí. Podčiarkuje sa (o. i), že „akékoľvek prostriedky komunikácie nie sú v tejto optike „hotové“ nástroje s nemenným zmyslom, ale len potenciality s istým stupňom pravdepodobnosti, ktorých definitívnu identitu potvrdzuje až aktuálne kontextovo ukotvené uplatnenie“ (Orgoňová, 1918, s. 98.). S premostením k pojmu *diskurz* sa súčasne žiada dodať, že výber týchto prostriedkov sa predsa len riadi určitými kritériami. Slančová hovorí o princípoch (princíp kooperácie, funkčnej dominanty, analógie (až ritualizácie), kreativity a inovácie), ktoré sa v konkrétnej komunikačnej situácii (v našom poňatí tej, ktorá sa odohráva v diskurze) aktualizujú a hierarchicky preskupujú (Slančová, 2003, s. 125). Vyššie zmienený pohľad na mediálny text nás (zdanlivo) približuje k pojmu *diskurz* ako textovo-komunikačnej kategórii. Obdobne to vidíme v práci J. Krausa, ktorý akcentuje štyri základné rysy spoločné väčšine jazykovo-komunikačných poňatí diskurzu: schopnosť prenášať informácie, intertextovosť, súdržnosť sledovanú tak na úrovni zmyslu, ako aj formy a situačnosť v zmysle zasadenia diskurzu do konkrétneho prostredia (Kraus, 2003, s. 17). Lež práve tu a teraz potrebujeme zdôrazniť, že sa nám žiada viac rozlišovať medzi mediálnym textom a diskurzom.

Ako veľmi príhodná sa pre užšie vymedzenie mediálneho textu javí využívaná jazykovedná definícia Dolníka a Bajzíkovej: „Text je relatívne uzavretý komunikačný celok, ktorý na základe obsahovej a ilokučnej štruktúry plní propozičnú a pragmatickú funkciu“ (Dolník – Bajzíková, 1998, s. 10). Táto definícia naznačuje schopnosť príjemcu odhadnúť zámer autora a súčasne akceptuje predurčenosť textu na rečové konanie – informovať, presvedčovať, poučať, aktivizovať. (Mediálny) diskurz je sociálnou entitou, je tým, čo robí z udalosti mediálny text.

DISKURZ – SOCIÁLNA ENTITA

Stále prítomná rozmanitosť definícií diskurzu je príhodná – bádateľovi umožňuje pracovať s tou, ktorá mu bude najviac nápomocná. (Diskurz – s jeho atribútom reklamný, mediálny, rozhlasový, politický.... – vnímame aj ako terminologickú oporu; verbálne vyjadrenie výskumného areálu, v ktorom si predovšetkým spoločenské vedy určujú, z akého aspektu bude (diskurz) skúmaný a ktoré jeho súčasti budú predmetom výskumu.) Vo vzťahu k cieľu nášho textu – určenie terminologických hraníc sledovaných pojmov a ich hierarchie – sa nám diskurz javí ako sociálna entita. (Príhodná je v tomto kontexte zmienka o štúdiu M. Bočáka *Diskurz: neurčitá cesta kulturálnych, mediálnych a komunikačných štúdií do centra svojho záujmu*. Text je konzistentným pohľadom na rôznorodé pokusy o konceptualizáciu diskurzu.)

Každá udalosť existujúca sama osebe vo faktickej realite má potenciál stať sa predmetom záujmu jedného a/alebo viacerých diskurzov. Mimo diskurzívneho rámca však nemá žiadnu významovú hodnotu. Až v diskurze je význam udalosti konkretizovaný jej prerozprávaním a ďalej v podobe (mediálneho) textu šírený a udržiavaný v sociálnych interakciách. Prerozprávanie udalosti sa deje pod vplyvom konvencií, hodnôt, predstáv, ktoré sú vlastné danému diskurzu. Význam pripísaný udalosti je v konečnom dôsledku výsledkom aktivity jednotlivca (Mikovo „receptné bytie textu“), avšak samotné prerozprávanie orientuje jeho pozornosť tak, aby udalosti priznal práve požadovaný a nie iný význam (preferred reading, S. Hall). Akceptovaním prisúdeného významu jednotlivec nadobúda dojem, resp. sa utvrdzuje v tom, že ho s odosielateľom spája identické vnímanie reality a vyznávanie rovnakých hodnôt. Zároveň sa identifikuje s istým spoločenstvom, v rámci ktorého udržiava sociálne vzťahy a vytvára nové (porov. Polievková, 2013).

Možno teda konštatovať, že diskurz sa javí ako entita, ktorá nám zjednodušuje posudzovanie faktickej reality, a to jej selekciou na z rôznych dôvodov významné udalosti a umožňuje nám orientáciu v nich, vrátane tých, s ktorými nemáme osobný kontakt. Poznávanie reality sa teda deje cez prizmu diskurzu/diskurzov, v ktorých figurujeme, resp. v ktorých sa pohybujeme. To je dôvod, prečo jedna a tá istá udalosť môže mať niekoľko viac či menej vzájomne si odporujúcich myšlienkových obsahov. Prikláňame sa tak k Foucaultovi, podľa ktorého nie je možné určiť, ktorá interpretácia udalosti je správna alebo nesprávna; pravda nie je univerzálna, ale v rámci daného diskurzu sa stáva nástrojom manipulácie (Foucault, 2007). Hodnotenie udalosti tak v konečnom dôsledku môže byť vynútené ako prirodzený dôsledok našej preferovanej diskurzívnej príslušnosti.

Zjednodušené a zhrňujúce poňatie sledovanej problematiky ukazuje, že (mediálny) text je produkt tvorený v diskurze a diskurzom a súčasne prispievajúci k udržiavaniu diskurzu (vďaka trvajúcej interakcii medzi podávateľom a prijímateľom). Analýza samotného textu umožňuje pomerne presne identifikovať znaky, ktorými text potvrdzuje príslušnosť k danému diskurzívnemu prostrediu; nie je pritom určujúce, či ide o písomnú alebo ústnu realizáciu textu (hoc máme na mysli aj text písomný a/alebo monologický, analogicky sa stretáme s myšlienkou, že používateľ nadobúda isté know-how na také komunikačné správanie, ktoré uspokojí jeho potreby a súčasne akceptuje komunikačné a spoločenské očakávania (porov. Orgoňová, 2018, s. 99)). Aj samotné prerozprávanie udalosti sa deje v súlade so zámermi diskurzu (nejako modelovať skutočnosť), pričom podmienky, za akých diskurz existuje (myslíme napr. spoločensko-politický, právny či ekonomický kontext), určujú postupy a prostriedky, ktoré sa podieľajú na výstavbe jemu prináležiaceho súboru textov.

NARATÍV, NARÁCIA A PRÍBEH

Ak sa v minulosti dalo uvažovať o určitej šablóne vzniku mediálneho textu, ktorú predstavoval publicistický štýl a spravidla informačný postup, v súčasnosti môžeme na jeho ploche sledovať hybridizáciu modelových štruktúr textu a využívanie viacerých kódových sústav. Funkcie publicistického štýlu (informovať, presvedčať, zabávať, učiť...) ostali zachované, spôsob, akým ich autori naplňajú, sa však zmenil. Trend súčasnej žurnalistiky podľa Rončákovej naznačuje, že „informácia sama osebe akoby strácala prenosovú silu a potrebovala nosič. Jedným z najdôležitejších nosičov informácie je od počiatkov žurnalistiky, a dnes zvlášť, príbeh“ (Rončáková, 2010, s. 80).

Z doteraz popísaného sa abstrahuje otázka, ako (mediálny) text – produkt v diskurze vzniká. Do vzťahu s termínom text vstupuje termín narácia doteraz svedčiaci predovšetkým literárnej vede. Pri zamýšľaní sa nad prítomnosťou narácie a naratívnych foriem v žurnalistických – spravodajských textoch je nevyhnutné bližšie pomenovať ťažiskové atribúty týchto pojmov. Následne azda bude možné overiť ich použitie a funkciu, ktorú im tvorcovia mediálnych textov alebo ich príjemcovia prisudzujú, prípadne zistiť, či autori o naratívnych podobách svojho obsahu vedome uvažujú alebo sa naratívne prvky v textoch objavujú automatizovane a bez cieľavedomého zámeru.

Východiskom pre našu úvahu sa stali otázky, či je v mediálnom prostredí potrebné rozlišovať pojmy naratív a narácia a v akom vzťahu pôsobia. Mohlo by sa totiž zdať, že ide o duplicitné pomenovanie jedného javu, či dokonca o snahu zaradiť do používania cudzojazyčné módne slová, ktoré majú slovenský ekvivalent aj vysvetlenie. Takéto prístupy by sa iste stali argumentom vyvracajúcim potrebu ich vyčleňovania a používania. Po analýze aspektov charakterizujúcich naráciu a naratív však usudzujeme, že na základe obsahového vymedzenia je nevyhnutné vnímať ich ako samostatné termíny, pretože každý obsahuje svoje špecifiká. Tie zároveň zahŕňajú podstatu ich vzájomných vzťahov a spolupôsobenia, pričom na základe týchto osobitostí je možné vymedziť aj ich miesto s ohľadom na pojmy diskurz a text.

NARATÍV AKO ZASTREŠUJÚCI POJEM PROCESU TVORBY PRÍBEHU

Je zrejmé, že naratív je komplexnou kategóriou, ktorá v sebe zahŕňa niekoľko rovín súvisiacich s príbehom. Predovšetkým ide o výber udalostí, ich zoradenie a prezentovanie – (pre-)rozprávanie. Naratív odzrkadľuje jednotlivé atribúty procesu vzniku príbehu a rozprávania, ku ktorým osobitne patria udalosti samotné, no zároveň aj to, ako o nich uvažujeme, ako ich referujeme a interpretujeme. Vnímanie naratívu ako samostatného javu nás uschopňuje pozorovať a vyjadriť všetky prvky, ktoré viedli k výslednému rozprávaniu. Môžeme ho definovať ako zastrešujúci pojem pre *príbeh*, ktorého predpokladom je udalosť, ďalej pre *postupy tvorby* tohto príbehu, jeho *štruktúru* a v neposlednom rade *stváranie* daného príbehu *rozprávaním*.

Viaczložkové uchopenie termínu naratív nachádzame aj vo vysvetleniach autorov, zaoberajúcich sa touto problematikou. Konkrétne prvky súvisiace s naratívom sa v jednotlivých stanoviskách často zhodujú či prekrývajú, ich počet a v niektorých prípadoch aj význam sa však líši. Originálnosť týchto prístupov tak rozširuje obzor vnímania naratívu a zložiek, ktoré by mohli byť jeho súčasťou.

Základnými komponentmi naratívu sa javia byť *príbeh* a *narácia* (u niektorých autorov *naratívny diskurz* (Abbott, 2008, s. 15; Chatman, 2008, s. 9)), čiže o čom hovoríme a akým spôsobom. Rozšírenie však možno potenciál naratívu vypožorovať už pri samotnom *dianí*, zdroji udalostí, z ktorých vyberáme konkrétne fakty pre *príbeh*, následne ich zoradíme do novej súslednosti *rozprávaním* a odovzdávame ďalej prostredníctvom *prezentácie rozprávania* (Schmid, 2004, s. 19 – 21; Genette, 1980, s. 25 – 27). Naratív samotný je teda *reprezentáciou*

udalostí (Abbott, 2008, s. 19). Genette ho označuje za rozprávaný diskurz (*narrated discourse*), ktorého sprostredkovateľmi sú príbeh a rozprávanie (Genette, 1980, s. 29).

Naratív je akýmsi balíčkom, obsahujúcim všetky komponenty potrebné k vzniku, odovzdaniu a prijímaniu príbehu. Pokrýva najrozličnejšie fázy existencie príbehu – od tých, ktoré boli podkladom pre jeho vznik, až po tie, ktoré ponúkajú široké, no zároveň konkrétne možnosti pre jeho uchopenie.

PRÍBEH AKO PREDPOKLAD, INŠPIRÁCIA I VÝSLEDOK NARÁCIE

Predpokladom i výsledkom rozprávania je príbeh, definovaný Abbottom ako *udalosť alebo séria udalostí (akcia)* (Abbott, 2008, s. 19), Schmidom vnímaný ako výsledok *výberu z diania*, usporadúvanie, triedenie a členenie materiálu (Schmid, 2004, s. 20). V naratívnom procese sa príbeh dostáva do dvojitej úlohy: jednak je *inšpiráciou* pre rozprávanie, výberom základných faktov prináležiacich vybranej udalosti a ich atribútov a jednak *výsledným produktom* rozprávania, utvoreným nanovo z pozície príjemcu. Percepčné dotváranie príbehu, ako aj vyššie uvádzame, spomína už Miko (Miko, 1987, s. 113). Príbeh je teda abstrakcia či konštrukcia, ktorú získame z textu rozprávania, ak použijeme základný rámec príčiny a dôsledku (Kubíček – Hrabal – Bílek, 2013, s. 36).

Pôsobenie príbehu a narácie sa vo veľkej miere prekrýva, vzájomne sa ovplyvňujú, tvarujú, poskytujú základ jeden druhému. Aj to môže byť príčinou ťažkosti uchopiť ich v rámci výsledného naratívneho textu ako jednotliviny.

NARÁCIA AKO ROZPRÁVANIE PRÍBEHU

Narácia predstavuje konkrétnu podobu príbehu: to, akým spôsobom o udalosti, ktorá v sebe naratívny potenciál má, rozprávame, aké prostriedky pre stvárnenie príbehu použijeme. Ten istý príbeh môže byť rozprávaný toľkými spôsobmi, koľko rozprávačov v koľkých situáciách, akými prostriedkami a prostredníctvom ktorých médií ho prezentuje. Nezanedbateľná úloha narácie v naratívnom procese sa ukazuje najmä v jej atraktivnosti, ktorá oslovuje recipienta a zabezpečuje úspešnosť príbehu.

Narácia je dôvodom, prečo chceme ten istý príbeh (film, rozprávku, udalosti v spravodajstve, divadelnú hru...) sledovať opätovne. Aj v takom prípade, že k nemu pristupujeme s určitým predpoznaním o tom, aké postavy, zápletky, rozuzlenia, dokonca aj záver ponúka, spôsob jeho

stvárania prináša nové inšpirácie a pôsobí na príjemcu osobitne. Ako záverečná časť naratívneho procesu sa teda narácia stáva základom pre zdarné zaobchádzanie s pozornosťou aj interpretáciou myšlienok, ktoré výsledný text nesie. Narácia je produktom naratívneho procesu, jeho vyústením, no zároveň percipientovi umožňuje prvotný kontakt s príbehom.

Narácia vo vysokej miere zohľadňuje pozíciu príjemcu textu, prispôsobuje sa mu a zároveň tak pripúšťa zacielenie na konkrétny druh recipienta prostredníctvom určitého obsahu a formy. Na základe tohto faktoru možno určovať aj želaný okruh pôsobnosti. Ako poznamenáva Jenča, s ponukou narácie v spravodajstve „prichádza aj „ponuka rámca pravidiel, ako participovať na rozuzlení, spôsobe konštrukcie alebo rekonštrukcie materiálu (mediálneho obsahu – pozn. autora) na základe platného sociálneho úzu, spoločenských noriem a pravidiel“ (Jenča, 2018, s. 49 – 50).

To, čo niektorí pomenúvajú naratívnym diskurzom (Abbott, 2008, s. 15; Chatman, 2008, s. 9), iní prezentáciou rozprávania (Schmid, 2004, s. 19) alebo naráciou (Genette, 1980, s. 25 – 27), je možné jednoducho vyjadriť ako *rozprávanie*. Tradícia slovenskej lingvistiky sa odráža v Mistríkovom nazeraní na naráciu ako na rozprávací slohový postup – „slohový postup, v ktorom sa rozvíjajú myšlienky so zreteľom na plynutie javu v čase“ (Mistrík, 1997, s. 345). Pritom v narácii rozlišuje 1. vlastný dej a 2. rozprávanie deja. Pre Mistríka je teda narácia aj samotným dianím, aj prerozprávaním príbehu a pojem naratív v jeho úvahách nenachádzame. V súlade s prístupom vyššie spomenutých autorov by sme mohli povedať, že pojem narácia v Mistríkovom ponímaní znamená to, čo je v súčasných zahraničných prístupoch označované ako naratív, pričom skutočnosť, ktorú Mistrík označuje ako *rozprávanie deja*, vystihuje práve obsah výrazu *narácia* používaného zahraničnými autormi.

Podobný prístup v pôsobnosti mediálnych štúdií nachádzame u I. Jenču. Podľa neho, „aby sme mohli hovoriť o prítomnosti narácie v spravodajstve médií, musí mediálny obsah vykazovať nasledujúce znaky: v opise udalosti musí byť prítomná zápleтка (fabula, dejová osnova), sujet (dejová kostra príbehu, ktorá spája situácie, udalosti a zápletky postáv príbehu) a postava rozprávača (ktorý je buď súčasťou deja v tzv. ich-forme/ja-rozprávaní ako jeho priamy účastník, alebo je od deja nezávislý v tzv. er-forme/on-rozprávaní, realizujúcom sa cez 3. osobu v minulom čase“ (Jenča, 2018, s. 49). Vymenúva teda akési naratívne predpoklady vedúce k tvorbe spravodajského príbehu.

Prienik so zahraničnými koncepciami nachádzame u Burtona a Jiráka, ktorí rozlišujú medzi naráciou – rozprávaním a naratívnou štruktúrou, ktorej súčasťou táto narácia je. V rámci narácie rozlišujú *rozprávanie o udalostiach*, sústredené na postupný vývoj udalosti, a *dramatické rozprávanie*, zamerané na vzťahy medzi postavami a ich vývoj. O spravodajstve pritom uvažujú ako o naratívnej štruktúre, ktorá tieto dva typy narácie kombinuje (Burton – Jiráka, 2001, s.70).

Použité príklady poukazujú na neustálenosť výrazu súvisiaceho so zahraničnými teóriami v slovenskom prostredí, resp. orientovanie sa na obmedzenú interpretáciu pojmov. Nahliadnutím za hranice Slovenska črtá sa príležitosť hlbšieho pohľadu do naratívnych procesov a tým aj možnosť pojmy jednoznačnejšie pomenovať a konkretizovať ich obsah. Takýto prístup by umožňoval zachytiť aktuálne trendy súvisiace so skúmaním mediálnych naratívnych textov, ako aj predchádzať tápaniu v ich rozoberaní použitím neadekvátneho výrazu. Aby sme totiž mohli pomenovať vzťahy diskurzu, rozprávania a textu, naratív je neodfiltrovateľným pojmom, zabezpečujúcim komplexný pohľad na naratívnu problematiku.

NARATÍVNA ŠTRUKTÚRA A MYŠLIENKOVÝ ODKAZ

V snahe zachovať čo najväčšiu mieru jednoznačnosti pojmov javí sa nám vhodné upozorniť na dva aspekty, ktoré je možné v rámci samotného naratívu vymedzovať. Ide o naratív v zmysle *štruktúry* a naratív v zmysle *myšlienkového odkazu*. Takáto nadstavba nám okrem iného umožní pokračovať k vymedzeniu naratívu voči diskurzu.

Pod naratívnu štruktúrou mediálneho textu možno rozumieť formálne usporiadanie naratívneho textu (textu, ktorý rozpráva príbeh), čiže akýsi aktuálny model novinárskeho textu. Pritom treba spomenúť, že ide o hybridnú textovú štruktúru, utvorenú kombináciou slohových postupov a štýlov, ktorá je konštruovaná pod vplyvom diskurzu konkrétneho média.

Naratív okrem toho však zohľadňuje aj obsah prezentovaného príbehu, je to akýsi leitmotív všetkých textov viažucich sa k jednej udalosti. Takéto chápanie naratívu by azda bolo možné vyjadriť synonymom „kľúčové slovo“. Ide o základný myšlienkový celok, ktorý existenciou príbehu a jeho rozprávaním vzniká. Zároveň je v tomto ohľade potrebné upozorniť na naratív v zmysle akejsi verzie príbehu, interpretačnej podoby, ktorú prezentuje istá názorovo príbuzná skupina ľudí či samotné diskurzívne prostredie.

Na jednej strane sa teda zhodujeme s formalistickým prístupom k naratívu, zohľadňujúcim predovšetkým náležitosti štruktúry naratívneho celku, no súčasne neopomíname odkaz, ktorý v diskurze zanechajú texty jedného príbehu, takisto označiteľný ako naratív.

NARATÍV V KONTEXTE DISKURZU

Súvislosti s diskurzom sú prítomné v niekoľkých rovinách naratívu aj jeho súčastí. Ani naratív (či už vnímaný ako obsahová náležitosť alebo formálna štruktúra), ani narácia nie sú od diskurzu nezávislé. Vzájomne sa ovplyvňujú, doň vstupujú, na základe charakteru diskurzu a v rámci neho sú vytvárané, a zároveň svojím pôsobením majú potenciál tento diskurz (pre-) tvoriť alebo upraviť.

Vo vzťahu k diskurzu je možné naratív chápať ako jeho súčasť, ktorej predmetom je konkrétna udalosť a v nadväznosti na možnosti jej spracovania a rozprávania aj spôsob, akým je interpretovaná a následne vnímaná v tom-ktorom diskurze. Je akýmsi súborom narácií jedného príbehu, pôsobiacim v diskurze ako spôsob či možnosť ich vnímania. „Naratív ako diskurzívny mód má konštitutívnu funkciu: je to prostriedok usporadúvania informácií vzťahovaných na svet, čím svet „dostáva“ význam adekvátny konkrétnej kultúrnej logike” (Bočák, 2009a, s. 15).

V súlade s vyložením pojmu v SSSJ, ktorý naratív definuje ako „rozprávanie, príbeh (individuálny, skupinový, národný, historický a pod.), v ktorom sa fakty a ich interpretácia podriaďujú istému zámeru“, je na mieste uvažovať nad úmyslom tvorcov naratívu a úlohou príjemcu v naratívnom procese, nad následným vytváraním, potvrdzovaním alebo upravovaním diskurzu. S týmito atribútmi súvisí aj možnosť naznačiť v naratívnom texte preferovanú interpretáciu v závislosti od konkrétneho diskurzu a tvorcovho či príjemcovho stotožnenia sa s ním, resp. zámeru posilniť ho alebo oslabiť jeho vplyv.

Naratív v kontexte diskurzu je teda súborom narácií, je súborom podôb jedného príbehu. Diskurz je súborom naratívov.

Nachádzať možno aj presahy diskurzu s naráciou samotnou. Záujem o takéto nazeranie vzbudzuje už jedno z jej pomenovaní – *naratívny diskurz*. Význam narácie v rámci diskurzu spočíva v tom, že narácia vytvára príležitosť konkrétnej interpretácie, a to aj v prípade, že pre príbeh boli vybraté napohľad neutrálne fakty bez explicitného názoru. Už ich zoradenie a rozprávačské stvárnenie totiž dokáže celý príbeh niekam posúvať, uvádzať nové významy, no takisto prezentovať udalosť typickým spôsobom v súlade s daným diskurzom. Zároveň sa tu

otvára možnosť narábať s tými istými udalosťami v rôznych diskurzoch úplne iným spôsobom. Účelovým výberom obmedzených údajov pre príbeh, prípadne vsunutím fiktívnych či aspoň sčasti nepravdivých prvkov (mediálny text len čiastočne prezentuje fikciu vo význame (úplného) výmyslu), môže určitý naratív vplyvať na preferovaný spôsob rozprávania príbehov zapadajúc do toho-ktorého diskurzívneho rámca. Verzie toho istého príbehu sa v ďalších diskurzoch môžu líšiť.

Napokon, najkonkrétnejšou formou, ktorú v súvislosti s diskurzom dokážeme uchopiť, je naratívny text. Jeho stvárnenie priamo súvisí s naráciou – jedinečným spracovaním príbehu, narácia je zas výsledkom naratívneho procesu, ktorý je ako formálny a myšlienkový celok zastrešený pomenovaním naratív. Naratív sa napokon zaradzuje do diskurzu ako jeho súčasť, v závislosti od diskurzívnych vplyvov a preferovaného nazerania na skutočnosť s rôznou mierou autonómnosti, no v každom prípade s potenciálom meniť diskurz a posúvať nazeranie na skutočnosti a rozprávanie o nich rôznymi smermi.

ĎALŠIE VÝSKUMNÉ SMEROVANIE

Ak sa stotožníme s úvahami o terminologickom vymedzení sledovaných pojmov a ich vzájomných vzťahov, potom sa nám objavuje niekoľko ďalších výskumných otáznikov: *Ako sa vzťahy diskurzu, naratívu a narácie odrážajú v mediálnych textoch? Ako sa líšia spravodajské hodnoty v médiách s rozličným zameraním? V akej miere sa prejavuje vplyv diskurzu na naráciu mediálnych textov?* Pre potreby hľadania odpovedí na položené otázky máme k dispozícii pomerne rozsiahlu výskumnú vzorku – súbor 599 rozhlasových správ rôznorodej rozhlasovej proveniencie; zastúpená je verejnoprávna, komerčná a komunitná/náboženská sféra. Rozhlasové prostredie je pre bádateľov menej atraktívnym než prostredie televízie a dnes už aj prostredie digitálnych médií. To má za následok menej poznania o tom, čo všetko sa v rozhlasovom (verejnoprávnom, komerčnom, komunitnom/náboženskom) diskurze deje. Aj to vnímame ako dôvod, prečo sem smeruje naša výskumná pozornosť.

Doterajší kontakt s výskumnou vzorkou nám ukazuje, že jedna a tá istá udalosť prítomná vo faktickej realite nie je zaujímavá pre každé subdiskurzívne rozhlasové prostredie (pod subdiskurzom rozumieme odlišné rozhlasové prostredia). Všimame si pritom texty rozhlasových správ prezentovaných v hlavných spravodajských reláciách troch staníc, a to: Rádia Slovensko – Rádiožurnál, Rádia Expres – Infoexpres plus a Rádia Lumen – Infolumen, za obdobie od 8. 10. 2018 do 14. 10. 2018, pričom k vzorke patria aj obe vydania relácie

Infoexpres plus z 15. 10. 2018 s cieľom dosiahnuť aspoň približné rozsahové a tematické vyváženie, prihliadajúc na skutočnosť, že víkendové vydanie tejto relácie absentuje. V čase zberu dát mal Rádiožurnál štyri vydania denne, Infoexpres plus dve vydania každý pracovný deň a Infolumen vysielal jedenkrát za deň.

Analýzou vzorky tvorenej z päťstodevät'desiatich deviatich správ sme na základe obsahu vyčlenili 319 tém rozoberaných v skúmanom spravodajstve. Rozdiel v celkovom počte správ a v súhrnnom počte tém je spôsobený tým, že tá istá téma mohla (a nemusela) byť predmetom obsahu viacerých správ. Z 319 tém bolo 21 takých, ktoré spracovali všetky tri hlavné rozhlasové spravodajské relácie a 42 tých, ktoré si našli miesto v dvoch z troch skúmaných rozhlasových spravodajstiev. Pritom najväčší prienik v obsahu zhodujúcom sa v dvoch vybraných stanicích sme pozorovali pri reláciách Rádiožurnál a Infolumen (20 spoločných tém); nasledovali Rádiožurnál a Infoexpres plus s jedenástimi spoločnými témami a najmenší súlad sme zaznamenali medzi témami relácií Infolumen a Infoexpres plus (2 spoločné témy). Do týchto počtov sme nezaradili prienikové témy Rádiožurnálu a Infolumenu počas víkendu (7) a v predvečer víkendu (2), keďže relácia Infoexpres plus v nami skúmanom období nemala miesto vo víkendovej programovej štruktúre Rádía Expres, a teda pripočítanie týchto prienikov do spoločnej tematiky Rádiožurnálu a Infolumenu by mohlo byť zavádzajúce, hoci hrubý obris výsledkov sa aj bez tohto zásahu črtá pomerne jasne.

Pristavme sa pri zistení, že z celkového počtu 319 tém bolo len 21 takých, ktoré sa stali predmetom záujmu všetkých nami skúmaných hlavných spravodajských relácií. Tento údaj naznačuje celkový vzťah mediálneho diskurzu k naratívom tvoreným v rámci jednotlivých subdiskurzov. Či sa udalosť stane spravodajskou témou, závisí jednak od diskurzu prevládajúceho vo vybranej spoločnosti (v našom prípade mediálny diskurz na Slovensku), no jednak i od charakteru média, a teda v zameraní sa na komerčnú, verejnoprávnu a náboženskú rovinu, čo sa našej vzorky týka.

Zároveň je možné si všimnúť, že Rádiožurnál, viazaný zákonom (532/2010 Z.z. o Rozhlase a televízii Slovenska), ktorý definuje jeho materskú stanicu ako verejnoprávnu a týmto statusom mu ukladá povinnosť informovať o témach z najrozličnejších politických, kultúrnych, náboženských a menšinových oblastí, má najširší naratívny záber, a preto nachádza so zvyšnými dvoma stanicami aj najväčšie množstvo prienikov. Naopak, v stanicích s rôznym nastavením programových cieľov, akými sú Rádio Expres a Rádio Lumen, nachádzame v

hlavnom spravodajstve len dve výhradne spoločné témy, odhliadajúc od 21 tém spoločných pre všetky tri sledované relácie.

Spomedzi 319 tematických okruhov sme vymedzili 256 tém, ktoré boli spracované jednotlivými médiami samostatne, bez toho, aby mali zásadnú podobnosť s témami rozoberanými v ostatných sledovaných médiách. Z daného pomeru vyplýva, že viac ako 80 % obsahu z celkového počtu tém týchto spravodajských relácií tvorili absolútne vlastné témy. Predložená skutočnosť je pozorovateľná aj pri užšom pohľade vyčleňujúc om dáta jednotlivých relácií. V rámci Infoexpressu plus sme zaznamenali 17 samostatných tém, v Rádiožurnále 173 v nijakej inej stanici neopakovaných tém a v Infolumene 66 takýchto tém. Percentuálne (so zaokrúhlením na dve desatinné miesta) by sme tieto údaje mohli vyjadriť takto:

Infoexpres plus: 17 z celkových 51 tém = 33,33 % originálnych tém,

Rádiožurnál: 173 z celkových 225 (bez víkendu) tém = 76,89 % originálnych tém,

Infolumen: 66 z celkových 109 (bez víkendu) tém = 60,55 % originálnych tém.

Na množstvo správ, samozrejme, vplýval aj počet vydaní spravodajskej relácie za deň, takisto ako časová dotácia určená v programovej štruktúre stanice pre hlavné spravodajstvo – a teda aj priemerný počet správ v relácii.

Štúdium literatúry a v nej prítomná dostupnosť viacerých modelov výstavby rozhlasovej správy a následná predbežná analýza výskumného súboru nás oprávňuje vysloviť predpoklad, že pre rozhlasový diskurz neexistuje jedna univerzálna naratívna štruktúra. Je však možné abstrahovať jej reprezentatívnu podobu, ku ktorej sa z nášho pohľadu najviac približuje Hartley (1994, s.118 – 119).

Ukazuje sa, že jeden príbeh rozprávaný vo viacerých textoch vykazuje niekoľko naratívov v zmysle interpretačného odkazu. Potvrdenie takto postaveného predpokladu si však vyžaduje ďalšiu prácu s vytvoreným súborom textov. Definitívne vyhodnotenie formulovaných bádateľských názorov je výzvou k ďalšej vedecko-výskumnej aktivite.

ZÁVER

Ak sme si v úvode našej štúdie vytýčili zámer vzájomného usporiadania sledovaných pojmov, potom sme svojimi poznámkami za podpory poznania pohľadov iných bádateľov dospeli k prijatiu diskurzu ako pomyselného útvaru, prostredníctvom ktorého sa zjednodušuje naše poznávanie faktickej reality. Voľba diskurzívnej preferencie je súčasne voľbou toho, aký

hlavný ideový odkaz – naratív – v nás zanechá rozprávanie jedného príbehu materializované v podobe textu. Spätným pohľadom – od textu k diskurzu – je potom diskurz tým, čo selektuje udalosti z faktickej reality; vyberá tie, ktoré v intenciách svojho hodnotového rámca zviditeľňuje v podobe príbehu rozprávaného obvyklým, očakávaným spôsobom. Pružná stabilita diskurzu sa prejavuje v automatizovanom spracovaní udalostí – aj pokiaľ ide o formu, aj pokiaľ ide o preferovanú interpretáciu (naratív), avšak udržiavanie príbehu ďalším rozprávaním má potenciál posúvať spôsob nazerania na skutočnosť.

Tézu o zviditeľňovaní udalostí, ktoré sú podľa rozhlasového diskurzu hodné rozprávania, podporujeme popisom tematických preferencií troch rôznych rozhlasových staníc (tie sú súčasťou rozličných subdiskurzívnych prostredí – verejnoprávne, komerčné, komunitné/náboženské). Považujeme za pozoruhodné, že z 319 tém, ktoré v priebehu jedného týždňa priniesli tri rozhlasové stanice, bolo pre ne spoločných len 21 tém. Uvedomujeme si zjednodušenosť tohto pohľadu – komplexný záver by si vyžiadal dlhšie sledovanie, vďaka ktorému by bolo možné obsiahnuť prevažnú väčšinu mediálnych kanálov, ktorými každý rozhlasový subdiskurz komunikuje so svojim prioritným prijímateľom. Preto len vyslovujeme predpoklad cirkulácie rovnakých tém v mediálnych kanáloch, ktorými daný subdiskurz disponuje. Vybudované teoretické zázemie nás súčasne vedie k ďalšiemu predpokladu, ktorý hovorí v prospech existencie viacerých naratívnych štruktúr rozhlasovej správy, t.j. štruktúr, z ktorých každá je vlastná inému domovskému subdiskurzívnemu pozadiu.

V každom prípade – prezentované poňatie sledovaných pojmov vnímame ako jeden z príspevkov do diskusie o tom, ako mediálne štúdiá môžu na interdisciplinárnom podklade terminologicky uchopiť predmet svojej výskumnej aktivity.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

ABBOTT, H. Porter. 2002. *The Cambridge Introduction to Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press 2008 [2002]. 252 s.

BOČÁK, Michal 2008. Diskurz ako predmet transdisciplinárneho výskumu. 2008. Dostupný na: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Slancova2/subor/bocak.pdf> [cit. 2020-08-22].

BOČÁK, Michal. 2009. Diskurz: neurčitá cesta kultúrnych, mediálnych a komunikačných štúdií do centra svojho záujmu. 2009. Dostupný na:

http://michalbocak.weebly.com/uploads/2/8/1/2/2812791/bocak_diskurz_kulturalne_medialne_komunikacne_studia_2009.pdf [cit. 2020-08-22].

BURTON, Graeme., a J. JIRÁK. 2001. Úvod do studia médií. Brno: BARRISTER & PRINCIPAL 2001. 391 s.

DIJK, Teun A. van. 2009. Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach. In: Methods of Critical Discourse Analysis. Eds. R. Wodak – M. Meyer. Los Angeles: Sage Publications 2009, s. 62 – 68.

DOLNÍK, Juraj., a E. BAJZÍKOVÁ, 1998. Textová lingvistika. Bratislava: STIMUL 1998. 134 s.

FINDRA, Ján. 2001. Konštitutívne determinanty textu. In: Jazyková komunikácia v 21. storočí. Ed. J. Klincková. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied 2001, s. 9 – 16.

FINDRA, J. 2004. Štylistika slovenčiny. Martin: Osveta 2004. 232 s.

FOUCAULT, Michel. 2007. Slova a věci. Brno: Computer Press 2007. 309 s.

GENETTE, Gérard 1980. Narrative Discourse. Ithaca. New York: Cornell University Press 1980. 285 s.

HARTLEY, John 1994. Understanding news. 4.vyd. London a New York: Routledge, 1994. 203 s.

HIRSCHOVÁ, Milada. 1989. Úvod do teorie textu. Olomouc: Filozofická fakulta Univerzita Palackého 1989. 83 s.

CHATMAN, Seymour 2008. Příběh a diskurs. Narativní struktura v literatuře a filmu. Brno: Host 2008. 328 s.

JENČA, Imrich 2018. Rozhlasové spravodajstvo. Ružomberok: VERBUM 2018. 274 s. Slovník súčasného slovenského jazyka. M – N. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV 2015. 1100 s.

KRAUS, Jíří 2003. Vyjadřování polemičnosti a významových opozic v politickém diskurzu. In: Jazyk, médiá, politika. Eds. S. Čmejrková, J. Hoffmannová. Praha: ACADEMIA 2003, s. 13 – 39.

KUBÍČEK, Tomáš., HRABAL, Jiří., a P.A. BÍLEK. 2013. Naratologie. Strukturální analýza vyprávění. Praha: Dauphin 2013. 247 s.

MIKO, František. 1970. Text a štýl – k problematike literárnej komunikácie. Bratislava: Smena 1970. 167 s.

MIKO, František 1987. Translation, Identity of the text, reception. In: Slavica Slovaca, 1987, roč. 22, č. 2, s. 111 – 117.

- MIKO, František. 1991. Fenomenológia čítania a dielo. In: O interpretácii umeleckého textu 13. Eds. J. Kopál, I. Sulík. Nitra: Pedagogická fakulta 1991, s. 7 – 38.
- MISTRÍK, Jozef. 1997. Štylistika. Bratislava: SPN 1997 s. 598.
- ORGOŇOVÁ, Oľga. 2018. Komunikačno-pragmatické východiská slovenskej interakčnej štylistiky. In: Jazykovedný časopis, 2018, č.1, s. 91 – 100.
- ORGOŇOVÁ, Oľga., a J. DOLNÍK. 2010. Používanie jazyka. Bratislava: Univerzita Komenského 2010. 229 s.
- PATRÁŠ, Vladimír. 2003. Politická komunikácia v slovenských mediálnych podmienkach na konci 90. rokov. In: Jazyk, médiá, politika. Eds. S. Čmejrková, J. Hoffmannová. Praha: ACADEMIA 2003, s. 174 – 216.
- POLIEVKOVÁ, Petra. 2013. Stereotypnosť ako podstata mediálneho politického diskurzu. In: Media i Społeczeństwo, 2013, č. 3, s. 41 – 52.
- RONČÁKOVÁ, Terézia. 2010. Môže cirkev hovoriť mediálnym jazykom? Praha: Paulínky 2010. 479 s.
- SCHMID, Wolf. 2004. Narativní transformace: dění – příběh – vyprávění – prezentace vyprávění. Brno; Praha: Ústav pro českou literaturu akademie věd ČR 2004. 68 s.
- SLANČOVÁ, Daniela. 2003. Východiská interaktívnej štylistiky (Od eklektizmu k integrácii). 2003. Dostupný na: <http://rastko.rs/filologija/stil/2003/07Slancova.pdf> [cit. 2020-09-12].

Kontakt:

Mgr. PETRA POLIEVKOVÁ, PhD.

Katedra žurnalistiky Filozofickej fakulty KU

Hrabovská cesta 1B, Ružomberok

petra.polievkova@ku.sk

Mgr. MICHAELA KOVÁČIKOVÁ

Katedra žurnalistiky Filozofickej fakulty KU

Hrabovská cesta 1B, Ružomberok